

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نباشد تن من مباد همه سر به سر تن به کشتن دهیم
بدین بوم و بر زنده یک تن مباد از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Political

سیاسی

لیکونکی: حسین مهدي
ژباړه: شاه محمود "سرتیر"
26 نومبر 2024

نتانياهو "غوښتل": د فلسطين په مبارزه کې د پام وړ قانوني شيبه

د نتانياهو او گالنت لپاره د ICC د نیولو امر د اسراییلو د جنګي جرمونو په اړه رانده رڼا واچوله، چې په غزه کې د هغه ظلمونو لپاره د تل ابیب د حساب ورکولو لپاره یو لوی قانوني ګام په نښه کوي، پداسې حال کې چې د نړیوالې ډیپلوماسۍ تالارونه یې ولرزول.

Photo Credit: The Cradle

"د جرمونو نړیوالې محکمې (ICC) پریکړه د اسراییلو په تاریخ کې ترټولو لوی قانوني پرمختګ دی. د محکمې 124 غړي هیوادونه به په قانوني توګه مکلف وي چې نتانياهو او گالنت ونیسي که چېرې دوی د هغې خاورې ته ننوځي ... او دا ممکن پراخه پایلې ولري چې د اسراییلو اردو سره د همکارۍ لپاره د دریمې ډلې وړتیا محدودوي. دا ځنګه د تل ابیب په پوهنتون کې د نړیوالو حقوقو پروفیسور الیاف لیبلېچ د ICC لخوا د اسراییلو لومړي وزیر بنیامین نتنياهو او پخواني دفاع وزیر یوف گالنت لپاره د نیولو امر صادرولو احتمالي پایلو لنډیز وکړ.

دا پریکړه د اسراییلي مشرتابه لپاره د لسيزو معافیت وروسته د فلسطینیانو لپاره د نړیوال عدالت په لور یو تاریخي ګام په ګوته کوي ، په ځانګړي توګه د ICC څارنوالانو او قاضیانو باندې د تل ابیب او د هغه د متحده ایالاتو متحدینو لخوا خورا ډیر فشار ته په پام سره.

د نتانياهو او گالنت په وړاندې تورونه دوی د دوی تر قوماندې لاندې د نیواکګرو ځواکونو لخوا د شکنجې ، تاوتریخوالي ، وژنې ، جنسي تیري او د ملکیت ویجاړولو لپاره مسؤل دي.

محکمی "مناسب دلیلونه وموندل چې باور وکړي چې مدعیان په قصدي او په پوهه توگه د غزې ملکي وگړي د دوی د بقا لپاره اړین شیان لکه خواړه، اوبه، درمل، او طبي تجهیزات، او همدارنگه د نیلو او بریښنا، لږترلږه 8 څخه بي برخي کړي. د 2023 اکتوبر څخه تر 20 می 2024 پورې. دې دا هم یادونه وکړه چې "غزې ته د طبي توکو او درملو د رسیدو په محدودولو یا مخنیوي سره - د انستیزیا موادو او ماشینونو په شمول - دوه تونن درملني ته اړتیا لرونکي خلکو پروراندې د غیر انساني عملونو له لاري د لوی رنځ رسولو مسؤل دي."

ایا د نیولو حکمونه پلي کیدی شي؟

ICC خپله د پلي کولو ځواک نلري، د عمل کولو لپاره په غرو هیوادونو تکیه کوي. یوځل چې د نیولو امر صادر شي، دوی د 124 هیوادونو لپاره چې د روم د اساسي قانون غړي دي پابند کيږي. که نتانیا هو یا گالنت له دې هیوادونو څخه کوم یو ته سفر وکړي، سیمه ایز چارواکي مکلف دي چې دوی ونیسي او هاگ ته یې واستوي. تاریخ بنودلي چې دا ډول حکمونه د تورنو مشرانو لپاره د سفر اختیارونه د پام وړ محدودوي چې په گډون کونکو هیوادونو کې د نیول کیدو خطر لري.

مگر څه پیښيږي که چیرې ځیني هیوادونه د اطاعت کولو څخه انکار وکړي؟ د نړیوال قانون کارپوه ډاکتر محمد حبيب کږدل ته خبر ورکوي چې د ICC پریکړې د هغې د عمومي اسمبلۍ غړو باندې پابند دي، که چیرې یو هیواد د تضمین پلي کولو څخه انکار وکړي درې احتمالي غبرگونونه لري:

لومړی، که د ملگرو ملتونو امنیت شورا یوه قضیه ICC ته راجع کړي، امنیت شورا کولی شي د هغو هیوادونو په وړاندې نور اقدام وکړي چې د محکمی پریکړه نه مني. دا پدې مانا ده چې د ملگرو ملتونو امنیت شورا واک لري چې په غیر موافق هیوادونو باندې اقدامات یا بندیزونه ولگوي ترڅو د نیول کیدو امر پلي کړي.

دوهم، کله چې څارنوال یوه قضیه پیل کړي، د روم قانون ته د غرو هیوادونو مجلس کولی شي د هغو هیوادونو په وړاندې اقدامات وکړي چې د اطاعت کولو څخه انکار کوي. دا پدې مانا ده چې جرگه چې د ټولو غړو هیوادونو استازو څخه جوړه ده، کولی شي د مناسبو گامونو په ترسره کولو سره په غیر موافق دولتونو فشار راوړي، چې کیدای شي ډیپلوماتیک اقدامات یا بندیزونه پکې شامل وي.

دریم، که غړي هیوادونه پخپله یوه قضیه ICC ته راجع کړي، لکه څنگه چې د نتانیا هو او گالنت په وړاندې د نیول کیدو په قضیه کې پېښ شوي، کړنې یا د هیوادونو د گوندونو مجلس یا د UNSC له لاري تعقیب کیدی شي. دا پدې مانا ده چې راجع کونکي غړي هیوادونه د اسمبلۍ سره یوځای کولی شي په گډه د اطاعت لپاره فشار راوړي او ډاډ ترلاسه کړي چې د نیول امر پلي کيږي.

حبيب په دې باور دی چې که څه هم دا امکان نلري چې نتانیا هو به هر وخت د زندان تر شا ولیدل شي، د محکمی پریکړه د فلسطین لپاره "اخلاقي بریا" ده، او د اشغال شوي دولت په وړاندې د نړیوال عامه افکارو د جوړولو لپاره کارول کیدی شي. سربیره پردې، په قانوني توگه، دا کولی شي د نورو هیوادونو لپاره لاره هواره کړي چې د اسراییلو ځواکونو لخوا ترسره شوي نورو جرمنو په اړه گډې قضیې راټول کړي.

د فلسطین لخوا د ابتدایي راجع کولو سربیره، ICC د سویلي افریقا، بنگله دیش، بولیویا، کوموروس، جیبوتي، چيلي او مکسیکو څخه نور حوالې ترلاسه کړي، چې په غزه کې د اسراییلو د پراخ او پراخ جنایاتو لپاره د حساب ورکولو لپاره د نړیوالې هڅې په گوته کوي.

د نړيوال فشار زياتوالی

په داسې حال کې چې نتانياهو او گالنت ممکن د اسراييلو په متحد هيوادونو کې د نيولو څخه ډډه وکړي، د ICC وارنت د تل ابیب لپاره لويه ډيپلوماتيکه ستونزه رامینځته کوي. د اتریش د بهرنیو چارو وزیر د نيول کيدو حکمونه "د پوهيدو وړ او مسخره" بللي، خو سره له دې يې د نړيوالو قوانينو په وړاندې د خپل هيواد ژمنتيا تکرار کړه.

په ورته ډول، د ايټاليا د دفاع وزير وويل چې ايټاليا به د ICC غوښتنې پوره کړي که نتانياهو يا گالنت راشي، سره له دې چې دا پريکړه "غلط" بولي. د هيواد د بهرنیو چارو وزير دا هم وويل، "مور د ICC ملاتړ کوو ... محکمه بايد قانوني رول ولوبوي نه سياسي رول."

د آيرلينډ لومړي وزير سايمن هاريس ځواب ورکړ "هو، بالکل"، کله چې وپوښتل شول چې ايا آيرلينډ به نتانياهو ونيسي. هغه وويل: "مور د نړيوالو محکمو ملاتړ کوو، او د هغوی د تاييد غوښتنه کوو."

د هسپانيې د لومړي وزير مرستيال او د کار وزير هم د دغه دريځ ملاتړ وکړ او ټينگار يې وکړ چې هسپانيه تل د عدالت او نړيوالو قوانينو په څنگ کېنې ولاړه ده او د فلسطين د خلکو د وژلو جنايت به له سزا نه پاتې کيږي.

انگلستان - د اسراييلو يو له مهمو متحدينو څخه - اشاره وکړه چې نتانياهو ممکن د نيولو سره مخ شي که چيرې هغه هلته سفر وکړي. لکه څنگه چې د برتانيا د لومړي وزير کبير ستارمر وياند پدې اونی کې وويل: "يو روښانه قانوني ميکانيزم شتون لري چې بايد تعقيب شي"، زياته کړه، "برتانيه به تل قانوني مسؤليتونو ته ژمن پاتې شي لکه څنگه چې په کورني او نړيوال قانون کې ټاکل شوي."

په بدل کې، د کاناډا لومړي وزير جستن تروډو تاييد کړه چې د هغه هيواد، د ICC د بنسټ ايښودونکو غړو په توگه، د نړيوالو قوانينو دفاع کوي او د محکمې لخوا صادر شوي ټولو حکمونو او پريکړو ته غاړه ايردي. تروډو وويل: "دا واقعا مهمه ده چې هرڅوک د نړيوال قانون پابند وي."

نور هيوادونه لکه سويس، هالنډ او سويډن، ټولو تاييد کړه چې دوی به د روم د قانون له مخې خپلې قانوني دندې ترسره کړي، پدې معنی چې نتانياهو او گالنت د نيول کيدو لوړ خطر سره مخ دي که چيرې دوی دې ابلتونو ته ننوځي. د اروپايي اتحاديې د بهرنی پالیسي مشر جوزپ بوريل هم اعلان وکړ چې د دې جوړې د نيولو په اړه د ICC پريکړه "مجبوره" ده او د محکمې غړي هيوادونه بايد "پريکړي ته درناوی وکړي او پلي کړي."

بل خوا، د اسراييلو ځينو متحدينو لکه هنگري او ارجنټاين په ښکاره توگه د ICC د نيولو امر وپلي کولو څخه انکار کړی دی. په ځواب کې، د حقونو ډلو فشار راوړی دی.

'غوښتل'

د بخښني نړيوال سازمان (AI) نتانياهو "په رسمي ډول مطلوب" اعلان کړ، له هيوادونو يې وغوښتل چې هغه د خپلواکو قاضيانو په وړاندې وړاندې کړي. د بشری حقونو د څار سازمان هم د اسراييلو لخوا د عدالت د خنډولو په هڅو نيوکه وکړه او د حکمونو ملاتړ يې وکړ. لکه څنگه چې د بخښني عمومي منشي اگنيس کالمارد اوس ويلي دي:

"لومړی وزير نتانياهو اوس په رسمي ډول يو مطلوب سړی دی. د هغه د تورونو په تعقيب، او همدارنگه د گالنت او محمد المصري توروته، چې عموماً د محمد ديف په نوم پيژندل کيږي، د ICC غړي هيوادونه او ټوله نړيواله ټولنه بايد په هيڅ ډول ودرېږي تر څو چې دا کسان د ICC خپلواک او بي طرفه قاضيانو ته محاکمه

شي. د هغو كسانو لپاره هېڅ "خوندي پټنځای" نه شي كیدی چې د جنګي جرمونو او د بشریت پر وړاندې جرمونه یې كړي وي."

هیومن رایټس واچ (HRW) ویلي چې د ICC د قاضیانو پریکړه چې د دوه لور پورو اسرائیلي چارواکو په وړاندې د نیولو امر صادر کړي د نړیوال ملاتړ مستحق دي او دا حکمونه په محکمه کې د عدالت د لارې د خنډ لپاره د اسرائیلو زرورو هڅو ته په پام سره ځانګړي اهمیت لري.

د 11 نادرولتي موسسو ایتلاف، د فرانسې د بشري حقونو لپاره د لیګ په ګډون، د فرانسې په حکومت غږ وکړ چې ننتیاهو او ګالنت ونیسي که چیرې دوی په فرانسه کې پښه ونیسي، ټینګار کوي چې د ICC حکمونه د اسرائیلي چارواکو په وړاندې د بندیزونو بیړنۍ اړتیا په ګوته کوي.

دا په داسې حال کې ده چې د فرانسې د بهرنیو چارو د وزارت ویاند کریستوف لیموین د یوې خبرې غونډې په ترڅ کې د دې په اړه چې ایا د هغه هیواد به د جرمونو د نړیوالې محکمې لخوا صادر شوی د نیولو حکم عملي کړي، د څرګند ځواب له ورکولو ډډه وکړه او ویې ویل: «دا له حقوقي اړخه یو پیچلی ټکی دی.»

د اټکل له مخې، د ICC پریکړې په اسرائیلو کې غوسه راپارولې ده. ننتیاهو او نورو چارواکو دا اقدام "د دښمن ضد" او "شرمناک" وباله. د متحده ایالاتو ولسمشر جو بایډن هم په دې پریکړه نیوکه وکړه، او د واشنګټن لخوا یې د اسرائیلو د "د ځان د دفاع حق" ملاتړ تکرار کړ. په هرصورت، دې د تضمین احتمالي اغیزې کمې نه کړې. حتی که ننتیاهو او ګالنت هیڅکله په هاګ کې د محاکمې سره مخ نشي، دا شیبه د یو پیاوړي یادونه په توګه کار کوي چې نړیوال فشار کولی شي داسټان بدل کړي، او د عدالت تعقیب، که څه هم ورو، د لاسته راوړلو وړ دی. د پیژندلو او حساب ورکولو لپاره د فلسطین مبارزه د پام وړ ګام پورته کړی، او نړۍ له نږدې څاري ترڅو وګوري چې راتلونکی څه کیږي.

24 نومبر 2024